

סימן ח

ספר תורה שמצאו בו שלוש טעויות בזו אחר זו ותקנו אותו אחרי כל פעם והאם יש חילוק בין נפלו מן העולם לבין מיניה קא רבו

בי"ה, י"ט אדר ב' תשל"ו
לועד דת של קבוץ אחר

כיון שנתחזקה כנשואה פרוחה חוקת פנויה ממנה לגמרי
מה שאין כן בתבשיל, כי לתבשיל עצמו חוקת כשרות
לבד מה שמוחזק שמעורב בו תולעים.

ספר התורה צריכים להגיה כולו כאשר אבאר,
וההגהה יש לעשותה על ידי חברי המשק
כהצעתכם.

ובעניננו בספר תורה שמצאו בו טעות ותקנו הטעות
ומצאו טעות שניה ותקנוה ומצאו טעות
שלישית, כתב בספר בני יונה והובא בפתחי תשובה
סימן רע"ט סעיף קטן ז' שכל שלא נמצאו שלוש
הטעויות בבת אחת אלא תקנו ביניהן אין צריכים
להגיה את כל הספר, וכן כתב בספר קסת הסופר לבעל
הקצור שלחן ערוך בסימן י"ט סעיף ב'. אבל באליהו
רבה באורה חיים סוף סימן קמ"ג כתב ששלוש טעויות
אף שנמצאות בסירוגין ותקנו וכשבאה הטעות
השלישית כבר תיקון הראשונות הוי מוחזק בטעות
דזיל בתר טעמא עכ"ל, שצריך הגהה שמה לי נמצאו
בבת אחת ומה לי בזו אחר זו, וכן פסק בערוך
השלחן ביורה דעה סימן רע"ט אות ט"ו ודחה דברי
הבני יונה והתריע נגד המקילים וכתב שהרבה קלקולים
נובעים מזה עיי"ש. וכן נראה דעת הנחלת צבי ביורה
דעה שם, שהביא ראיה מן הגמרא והוסיף שלפי הדמיון
לתולעים אין סברא לחלק בין נמצאו בבת אחת או
בזו אחר זו, ובאמת בתולעים מפורש כדבריו בשו"ת
הרשב"א חלק א' סימן קי"ג שכתב שכל שנמצאו
תולעים מרובים בקדרה בין בפעם אחת בין בהרבה
פעמים צריכים בדיקה יפה שהרי הוחזקו ירקות אלה
בתולעים עכ"ל.

בשו"ת הרשב"א חלק ז' סימן רפ"ו הביא בשם
רבנו שם טוב שצריכים להגיה ספר תורה
שנמצאו בו שלוש טעויות מפני שהוא מוחזק במוטעה
ושכך השיב הרשב"א, והביאו בבית יוסף ובשלחן
ערוך יורה דעה סימן רע"ט סעיף ג'. והאחרונים
דימוהו לתבשיל שנמצאו בו שלושה תולעים שכל
הקדרה אסורה באין בדיקה ביורה דעה סימן פ"ד סעיף
ט', אבל מה שכתב בנחלת צבי בסימן רע"ט שם
שהרשב"א בעצמו דימה ספר תורה לתבשיל לא
מצאתי כן ברשב"א, ועיין בשו"ת הרשב"א חלק א'
סימן קי"ג.

ובאינצקלופדיה תלמודית כרך ח' בערך הגהה
כתבו בהערה בשם ספר מלאכת
שמים כלל ט"ז סעיף ג' בחלק הבינה שיש לסמוך על
הבני יונה, ולא הביאו את דברי הערוך השלחן שהוא
אחרון ונראה שלא ראו אותם. ואין פוסקים מתוך
קיצורים ולא מתוך אינצקלופדיות, ועוד שגם במלאכת
שמים לא כתב כן אלא במקום שיש מנהג להתיר
יש לסמוך על הבני יונה שלא לבטל המנהג, אבל

והנה התולעים אינם ודאי אלא ספק כמו שכתב
הש"ך בסימן פ"ד סעיף קטן ל"א שיש חששא
שמה יש עוד תולעים כיון שמוחזק עכ"ל והוא הדין
בספר תורה. ואף על פי כן אין לאמר שקריאת
התורה היא מדרבנן וספק דרבנן לקולא ונתיר הקריאה
אף על פי שנמצאו שלוש טעויות, שמלבד שספק ברכות
להקל ויש בה משום ברכות התורה לבטלה ואכ"מ,
הרי עיקרה של חזקה הוא שכל דבר שמוחזק לנו
שהוא כן אין להכניסו לכלל ספק כמו שכתב בחכמת
אדם כלל ל"ח בבינת אדם סימן ל"ג בסופו. וזהו לגבי
איסור אבל לענין עונשים בודאי האוכל תבשיל
שהוחזק בתולעים אינו חייב מלקות על אכילתו כי
לענין עונשים אינו יוצא מהתראת ספק. ומה שאשה
שנתחזקה בפנינו שהיא נשואה סוקלים אותה אם
תונה, שונה בהרבה בחינות ועינינו רואות זיקתה ועל
זיקתה סוקלים אותה מה שאין כן בתבשיל אין רואים
שאר התולעים רק שמוחזק לנו שהם שם, וגם באשה

כמדומה שכבר אין המנהג כן והערוך השלחן צוה לבטלו.

ויש להוסיף שלענין מוחזק חמור ספר תורה יותר מתבשיל לפי מה שהיתה לתבשיל חזקת כשרות עד שלא גדלו בו התולעים, מה שאין כן בספר תורה כיון שנמצאת בו טעות ברורה אחת איגלאי מילתא למפרע שלא היתה לה שעת הכשר מעולם שמתחילתו נכתב בפסול כמו שכתב בפרי מגדים בשפתי דעת סעיף קטן ל"ב ביורה דעה סימן פ"ד. ומוזה נלמד דין חדש, כי הגה מה שקראו מאותו ספר למשך כמה שבתות עד שגילו בו את הטעות שמשעת כתיבה ונתברר למפרע שהיה פסול, אין בכך כלום בדיעבד שכבר עבר זמנו של אותו הקריאת, שסומכים על הדעה שאין צורך בספר תורה כשר לקריאת התורה כפי שהביא בבית יוסף בשם הרמב"ם באורח חיים סימן קמ"ג וביורה דעה סימן רע"ט. אבל אם קראו פרשת זכור שחיוב קריאתו מדאורייתא מאותו הספר שאחר כך נתברר שהיה פסול משעת כתיבתו, נראה שלא קיימו מצות זכור שנאמר בה כתב זאת זכרון בספר וגו' עכ"ל וספר פסול אינו נקרא ספר עיין באורח חיים סימנים קמ"ד ותרפ"ה ובאחרונים, ולא ראיתי מעירים בזה. ולכל הפחות אם מצאו הטעות בחומש דברים שבו פרשת זכור אזי נראה שצריך להוציא ספר תורה אחר ולקרוא פרשת זכור בבית הכנסת אפילו כמה חודשים אחרי פרשת זכור, ועיין בתורה תמימה בחומש דברים שם שבדיעבד אפשר לסמוך על הקריאה הרגילה בשבת פרשת כי תצא.

ועוד חמור ענין ספר תורה מענין תולעים לפי מה שכתב בשו"ת חתם סופר חלק אורח חיים סימן רע"ו, שספר תורה שיש בו טעות דומה לחתיכה דאיסורא לפי מה שאנחנו פוסקים שאסור לקרוא בו אפילו בחומש שאין בו הטעות, מה שאין כן בתבשיל שיש בו תולעים שאם נוציא מקצת המאכל ונבדוק אותה המקצת מותר לאכלה ולא איכפת לן ממה שנשאר בקדרה.

ולהלכה אין דעתי מסכמת כלל שלא להגיה את ספר התורה, אלא הוא צריך הגהה כדעת גדולי האחרונים האליהו רבה והערוך השלחן וכפשטות הדמיון לחזקה בתולעים שכתב הרשב"א שאין הבדל בין אם נמצאו בבת אחת או בזה אחר זה. בפרט בנדון

שלכם שבתחילה מצאו שלוש טעויות בבת אחת ושלחו את הספר להגהה ושוב מצאו שלוש טעויות בבת אחת ושלחו את הספר להגהה עוד הפעם, וכעת מצאו טעות אחת ותקנו אותה ואחר כך טעות שניה ותקנו אותה ואחר כך טעות שלישית, ואם כן התברר שההגהות הראשונות לא הועילו ויש לצרף טעויות ראשונות לאחרונות.

והנה לולא הטעויות הראשונות, היה מקום להקל בשעת הדחק כשאין ספר תורה אחר כדעת המנחת יעקב שכתב שכוונת השלחן ערוך בסימן פ"ד שכתב לשון ג' או ד' תולעים עכ"ל היא שבתבשיל גדול צריכים ארבעה תולעים להיות מוחזק בתולעים מה שאין כן בתבשיל קטן מועילים שלושה, וכתב בכנסת הגדולה שאף על פי שאין לסמוך על זה באיסור דאורייתא אבל באיסור דרבנן כשיש עוד סניף להקל אפשר שסומכים ומובא בדרכי תשובה בסימן פ"ד שם סעיף קטן קכ"ט. ופשוט שספר תורה דומה לתבשיל מרובה, ואם כן בקריאת התורה שהיא מדרבנן ובצרוף דעת הבני יונה אפשר שיש להקל, וקצת ראייה משו"ת הרשב"א הנ"ל חלק ז' סימן רפ"ז בשם רבנו שם טוב שגם לענין טעויות נקט לשון ג' או ד' ושם אי אפשר לדחות כמו שתרץ הט"ז בסימן פ"ד סעיף קטן ט"ו לענין תולעים עיי"ש. אבל שעת הדחק אין אצלכם כיון שיש לכם הרבה ספרי תורה, וגם הפסד מרובה אין כאן כיון שאתם מוכנים להגיה את ספר התורה על ידי בעלי הקריאה הנמצאים אצלכם. והלכה שאתם צריכים להגיהו, וחזק מן ההלכה כיון ששמעתי שענין ספר התורה עורר ריב ומדון בין האבות השכולים, הלא דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום ואין להמשיך לקרוא בו כשבידכם לתקנו.

ולשאלה האם אתם רשאים להגיהו בעצמכם או שצריכים למסרו למגיהים מומחים, לא נמצא חיוב לשלוח ספר תורה למגיה מומחה דוקא ומותר לכם להגיהו, בפרט שזה כמה פעמים ששלחתם אותו להגהה וחזר בטעויותיו ולכן אפשר שאין היום דין מומחה לגבי דבר זה. וממה שכתב בספר בני יונה בפרוש הקצר שאם הגיהו סופר מומחה שוב אין משיגים בשלוש טעויות, נלמד ממנו לפחות שמותר למי שאינו מומחה להגיהו ורק שאם נמצאו טעויות אחריו צריכים להגיהו הספר מחדש מה שאין כן בסופר מומחה לפי דבריו אלה. ועיין בפתחי

תשובה בסימן רע"ט שם שבפרוש הארוך חזר בו ושלמסקנתו אין הבדל ותמיד כשנמצאו שלוש טעויות צריכים הגהה מחדש אם נמצאו בבת אחת, וכבר כתבתי שלהלכה גם אם נמצאו בזו אחר זו הדין כן.

*

לאות הוקרה לספרית קודש שלכם שהשתמשת בה כמה פעמים לאחרונה הגם שלא לענין זה, ארשום כמה עיונים הנוגעים להלכה בענין שלנו כיון שיש ביניכם תלמידי חכמים שיתענינו בהם, ואחר נבוא לשאלת ספר התורה הספרדי.

בנחלת צבי הנזכר בסימן רע"ט כתב לישיב דעת הבני יונה לפי מה שהביא הט"ו בסימן פ"ד סעיף קטן י"ז והמגן אברהם באורח חיים סימן תס"ו סעיף קטן י"ב מדברי הרש"ל בים של שלמה במסכת חולין בפרק אלו טרפות סימן ק', שבתולעים שבאו מן העולם ולא גדלו בתבשיל אף על פי שנמצאו אחר כך בתבשיל, אין אומרים שבשלושה תולעים נתחזק כמותלע כי אם בתולעים שנתרבו ממנו. נראה שכונתו לאמר שטעויות בספר תורה דומות לתולעים שבאו מן העולם ולכן אין לדמותן לחזקת תולעים בתבשיל ואפשר להקל כדעת הבני יונה. ואף שבערוך השלחן השיג עליו שטעויות שהן מעשה ידי הסופר דומות לתולעים שנתרבו מן התבשיל וכן כתב בשו"ת חתם סופר חלק אורח חיים סימן קל"ו, עדיין נראה שכולם תפשו שלדעת הרש"ל אילו נמצאו שלושה פסולים בספר תורה שיש להגדירם כבאו מן העולם וכגון שנשטשו אותיות אחרי כתיבתן בהכשר, אין להחזיק בכך את ספר התורה למוטעה.

ולע"ד אינו כן, שהמעין ברש"ל יראה שאין להוציא מדבריו לפטור ספר תורה מהגהה גם בטעויות שבאו מן העולם, שהלא לא דבר שם אלא במקום שאי אפשר לבדוק כגון בתבשיל. וזה לשונו בראש הסימן *

* (הגיה) ההקדמות באותיות מרובעות לסעיפי ספרי ים של שלמה הן דברי הרש"ל, שכתב בהרבה מקומות לשון בארנו וכו' ובמסכת גיטין פרק ד' אות ל"א כתב ועתה אתחיל לכתוב וכו' עכ"ל. והנפקא מינה בזה הוא בכמה הלכות המבוארות בהקדמות. מלבד במסכת ביצה פרק ב' אות ג' אלא שמבואר שם שהיו כמה כתיי ובאחד מהם היה חסר כל אותו הסעיף ובשני חסרה ההקדמה עיי"ש, ושאר

אותם עדשים ופולין או פרות שמצוי בהם הכנימה או בתוך שנתן אין להם תקנה לאכול כי אם בבדיקה שיבדוק כל אחד ואחד קודם הבישול וכו' ואם עבר ובישולן תוך שנתן בלא בדיקה או אם יכול או לבדוקם עוד בודק ואם לאו מותר ובלבד שלא יהיו ג' אבל אם יהיו ג' או ד' הכל אסור ודוקא באותם שמצוי בהם הכנימה אבל בשאר מאכלים אפילו נמצא ג' לא מחזקינן לאסור עכ"ל, הרי שעוסק במה שאי אפשר לבדוק שאז במצוי בו הכנימה אסור בדיעבד אם נמצאו שלושה תולעים מה שאין כן בדבר שאין מצוי בו הכנימה, אבל מסתברא שלענין להצריך בדיקה לכתחילה שפיר צריכים לבדוק בנמצאו שלושה תולעים גם בדבר שאין מצוי בהם הכנימה, שעל כל פנים ריעותא הוי ואין סומכים על חזקת כשרות התבשיל במקום שאפשר לבוררה. וזהו שכתב שאין מחזקינן לאסור ולא כתב שאין מחזקינן כמותלע או ביותר או לבדוק, שדוקא להתיר בדיעבד נפקא לן מדבריו באין מצוי בו הכנימה אבל לכתחילה לא.

וכן הוא לשונו בגוף הסימן, שכתב ונראה דוקא בדבר שמצוי בהם הכנימה אלא שלא בדק כדינו אמרינן הכי אבל בדבר שאין מצוי בהם הכנימה וכל שכן מאכל שאין דרך להתליע כלל דאמרינן מעלמא נפל ולא חיישינן לטפי מהני שנמצאו עכ"ל, ופרוש אמרינן הכי היינו לאסור בדיעבד, ומוסב על מה שהביא למעלה שכן כתב הרשב"א על ירקות שאחרי שנתבשלו נמצא בהם ג' תולעים הירקות אסורים כיון שהוחזקו ירקות אלה בתולעים צריכים בדיקה וכל שהיו מבושלים אי אפשר לבדוקם עכ"ל. ומה שכתב באמצע, ונראה דוקא באותם עדשים ופולין או פרות שמצוי בהם הכנימה או בתוך שנתן אין להם תקנה לאכילה כי אם בבדיקה שיבדוק כל אחד ואחד קודם הבישול ומשום הכי הנהגתי בעצמי שלא לאכול הכמהין היבשים כי הוחזקו בתולעים כי לאחר הבדיקה והברירה מצאתי בתבשיל בשולי הקדרה כמה תולעים וכן נמצא כמה פעמים והוחזקו בכך עכ"ל, זה מיירי לענין ירקות הצריכים בדיקה גם בלא נראו תולעים

ההקדמות במסכת ביצה הן מן הרש"ל ולדוגמה שם אות כ"ו. ואילו ההקדמות למסכת כתובות נאבדו וזאת מה שנדפסו בסוף המסכת, ולפעמים חסרות ההקדמות ולדוגמה בסוף מסכת גיטין וכן במקום הנזכר במסכת ביצה כיון שלא היה נוגע להלכה.

כיון שהוחזק כל הסוג במותלע, ושעל כן הביא מענין הכמהין לאמר שכיון שצריכים בדיקה תמיד לכן הוא נמנע מלאוכלם כיון שקשה הבדיקה.

ולפי זה מה שכתב הט"ז ביורה דעה סימן פ"ד סעיף קטן י"ז עיי"ש הרכיב שם שני דברים, שענין הכמהין מיירי לגבי חיוב הבדיקה לכתחילה גם כשלא נראו עדיין תולעים באותה קדרה, אבל מה שסיים ונראה דוקא במה שמצוי בהם הכנימה וכו' עכ"ל חוזר לענין איסור בדיעבד באם נמצאו שלושה תולעים. אבל לפטור מבדיקה לכתחילה בנמצאו שלושה תולעים בדבר שאין מצוי בו הכניסה, לע"ד לא כתב הרש"ל מזה.

אכן בזה אין מקום לטעות בדברי הט"ז, כי ציין דבריו על מה שכתב הרמ"א בסעיף ט' שמאכל שאי אפשר לסגנו ולהסיר מהם התולעים מאחר שהוחזק בתולעים כולו אסור עכ"ל ועל זה הביא הט"ז דברי הרש"ל, וכולם מוסבים על מקרה הרמ"א שאי אפשר בו הבדיקה שאז יש להתיר בדיעבד בדבר שאין מצוי הכנימה אבל לא איירי במקרה שאפשר הבדיקה. ורק מדברי המגן אברהם בסעיף קטן י"ב באורח חיים סימן תס"ז לא נראה כן, שכתב בדעת הרש"ל שבנמצאו ג' שעורים בתבשיל שלא אמרינו שהתבשיל אסור אלא בתולעים דמיניה קא רבו אבל במלתא דאתו מעלמא לא ועוד דהא יכולין לבודקו אם יש בו שעורים עכ"ל, ומדתלה ההיתר בשני צדדים האחד שהשעורים הם כנפלו מן העולם ולא נתרבו מתוך התבשיל והשני שאפשר לבדוק לראות אם יש יותר, משמע שהבין שהיתר הרש"ל הוא גם במקרה שאפשר הבדיקה. אבל לע"ד הלא המגן אברהם לא ראה ספר ים של שלמה במקורו אלא העתיק דבריו מהט"ז ביורה דעה ולכן לא הבינם, וכן הרבה אחרונים לא ראו דברי הים של שלמה, ולדוגמה בפתחי תשובה בסימן פ"ד סעיף קטן ו' הביא בשם שו"ת מקום שמואל שפרש דברי הרש"ל שמודה שאותו התבשיל אסור תמיד ורק שאר המין מותר ולע"ד מפורש בדברי הים של שלמה שאינו כן.

היצא לנו שבספר תורה שיכול לבדוקו האם יש בו שאר טעויות אין ראייה בזה מן דברי הרש"ל להתירו בלא בדיקה. ואולם אם אין שם ספר תורה אחר נראה שנחשב כאילו אי אפשר לבדוקו לגבי

הקריאה באותה שבת, ודומה למה שהביא בנחלת צבי ביורה דעה סימן קפ"ז בשם שו"ת גודע ביהודה שדבר שיש בו מתירין אינו אסור אלא במאכל שאפשר לאיכלו רק פעם אחת ולכן במקום לאוכלו עתה באיסור יאכלו אחר כך בהיתר, מה שאין כן במוקצה שאפשר לטלטל החפץ גם היום וגם למחר ולכן לגבי הטלטול של היום נחשב כאין לו מתירין עיי"ש. הוא הדין כאן שקריאת כל שבת לחוד, לכן כיון שהגהת ספר התורה מצריכה זמן ואי אפשר בשבת אחת לכן לגבי אותה השבת נחשב כספר שאין לו בדיקה.

ואולם גם בזה יש לעיין האם יש להתירו לפי דעת הרש"ל, כי הנה האחרונים העתיקו לשון המגן אברהם בשם הט"ז בשם הים של שלמה לחלק בין תולעים דאתו מעלמא לבין דמיניה קא רבו, ומשמע שתלוי במקום גידול התולעים האם בתבשיל או מחוצה לו. וקשה שסוף סוף אם נמצאו בתבשיל שלושה תולעים גם אם נפלו מן העולם, נאמר שנתחזק התבשיל באלה ונחשוש לשאר תולעים שנפלו מן העולם. והמגן אברהם הוציא דבריו מן הט"ז שכתב דוקא במה שמצוי בהם הכנימה וכו' אבל בדבר שאין מצוי בהם הכנימה אמרינו מעלמא נפל ולא חיישינו לטפי מהני עכ"ל הט"ז ומשמע שתלוי באם אמרינו מעלמא נפל ושזה סיבת ההיתר.

אבל הרש"ל לא כתב לשון זה אלא כמו שהבאתי למעלה, וז"ל דוקא במה שמצוי בהם הכנימה וכו' אבל בדבר שאין מצוי בהם הכנימה וכל שכן מאכל שאין דרך להתלע כלל דאמרינו מעלמא נפל ולא חיישינו לטפי עכ"ל, ומשמע שלשון מעלמא אתו מוסב על מאכל שאין דרכו להתלע כלל, ובא לאמר שהוא בכל שכן שאין מצוי בו הכנימה, אבל לעולם תלה ההיתר במה שאין מצוי בו הכנימה ולא שנא אם התולעים שנמצאו נתרבו ממנו או לא שכיון שאינם מצויים באותו מאכל אין מחזיקין איסור בדיעבד. ורק הוסיף שבדבר שאין דרכו להתלע כל שכן הוא, שכן הסתם בנופל בו מן העולם אינו נקרא דבר שמצוי בו הכנימה. ולכן לא כתב הרש"ל לשון מיניה קא רבו אלא לשון מצוי בו הכנימה, וכן בשו"ת הרשב"א חלק א' סימן קי"ג שלפי הנראה היא התשובה שהביא ממנה הרש"ל, לא הזכיר מיניה קא רבו אלא כתב שמפורש בגמרא שכל דבר שהרחש מצוי בו אסור לאכלו עכ"ל. יוצא לע"ד שהכל תלוי באם מצוי בו

בו הכנימה, ובשעת הדחק שאין שם ספר תורה אחר ואי אפשר להגיהו לאותה שבת יש לסמוך על הים של שלמה להתיר הקריאה בו אם תקנו הטעויות שנמצאו, אבל לעתיד חייבים להגיהו.

ולפי מה שאנו דנים בספרי תורה האם מצויות בהם הטעויות או לא, נפשט ספקו של השפתי דעת בסימן פ"ד סעיף קטן ל"ב לגבי ספר תורה שנכתב על ידי כמה סופרים עיי"ש ובערוך השלחן בסימן רע"ט אות ט"ו. ומה שהביא בגליון מהרש"א שם בשם שו"ת דבר שמואל אבוהב שאם הסופר כתב כל פעם בטעות אחרת לא שייך כל כך להחזיקו שכל ספריו פסולים עכ"ל, שם מדובר שלא להוציא הסופר מחזקתו, אבל לגבי אותו ספר התורה כיון שנמצאת בו טעות ברורה אחת נתברר שלא היתה לו לעולם שעת הכשר כמו שכתב בשפתי דעת שם. ונראה שכל שלוש טעויות שבכתובת הסופר מצטרפות לחייב ספר התורה בהגהה וכגון אם האחת בחסרה תיבה והאחת בנכתבה אות שלא כצורתה, וכן לא מצאתי חילוקים באחרונים לענין אילו טעויות מצריכות הגהה ומשמע שכולן שוות.

אבל בשלשה פסולים שאינם מידי הסופר כגון תיבה אחת שנמחקה על ידי המים ושניה על ידי שפשוף וכדומה, נראה שכל שאפשר לתלות בסברא שאין כאן אלא הם אין לצרפם להצריך הגהה כיון שקריאת התורה היא מדרבנן, וכבר הבאתי מלשון תשובת הרשב"א בשם רבנו שם טוב קצת ראייה שהכל לפי הענין. ועוד שלא נתפרש לנו הפרוש בענין שלושה פסולים האם באותו מקום או בדפים חלוקים או בשלוש יריעות נפרדות או חומשים נפרדים, ולגבי טעויות כתב הסופר נראה שאין לחלק, אבל בפסולים אחרים יש לדון בכל מקרה לענינו ולדוגמה אם יפלו מים ויטשטשו יריעה אחת לא נאמר שיש בה כמה וכמה אותיות משובשות וצריך להגיה כל הספר, מה שאין כן אם נמצאות מלות מפורות מטושטשות שאז יש לחשוש לכולן. ואין לחתוך ענינים אלה בסכין חד מסברא אלא לפי פרטי כל מקרה, שאם אפשר לתלות שרק אותם הפסולים קיימים בספר אינו צריך הגהה בענין שלא שייך בו חזקה.

יהודה הרצל הנקט

רב אזורי

כנימה אם לא ובמצוי בו הכנימה אסור בלי בדיקה אפילו בדיעבד, ודאתו מעלמא אינו מעלה ואינו מוריד ושלא כדברי האחרונים, ולכן באמת אם יהיו תולעים כאלה שרגילים ליפול מן העולם לתוך התבשיל ומוחזק בכך אזי אסור בשלושה תולעים שסוף סוף מצוי בו הכנימה.

והנה האחרונים נתקשו בעיקר סברת הרש"ל להתיר מאכל שאינו מצוי בו הכנימה כשנמצאו בו שלושה תולעים כשאי אפשר לבדוק, עיין בחק יעקב באורח חיים סימן תס"ז. ואפשר שדעת הרש"ל היא שכל שיש לסוג המאכל חזקת כשרות שאין מצוי בו הכנימה אינה מועילה חזקת תולעים בדיעבד להוציא המאכל מחזקתו, דאלים חזקת כשרות המאכל מחזקת תולעים שאין שעור לחשש כמה תולעים נאמר שישנם, ועדיין צריך ברור בזה ועל כל פנים באיסור דרבנן אפשר לסמוך על הרש"ל. אכן אפשר שגם הרש"ל לא הקיל אלא בשלושה תולעים אבל בארבעה מודה שאסור, שהרי כתב שאם יהיו ג' או ד' הכל אסור ודוקא באותם שמצוי בהם הכנימה אבל בשאר מאכלים אפילו נמצא ג' לא מחזקינן לאסור עכ"ל ובסוף לא הזכיר ד' ומשמע שבד' גם באין מצוי בו הכנימה אסור. ומכל מקום נלמד ממנו שבדבר שמצוי בו הכנימה אסור לא שנא שנתרבו ממנו או שנפלג מן העולם, שאין עדיפות לבפלו מן העולם אלא מפני שמן הסתם אין מצוי בו אותה כנימה אבל במצוי בו לא מהני וכמו שכתבתי.

ונחזור לענינו בדין ספר תורה, שלגבי טעויות הסופר פשוט שדינו כמצוי בו הכנימה שהלא אין סופר הכותב ללא טעויות ולכן מגיהים כל ספר אחר כתיבתו קודם מכירתו, ואם עדיין נמצאו בו שלוש טעויות שוב אסור בלא הגהה חדשה וכמו שכתבנו למעלה. אבל בשאר פסולים שאינם משעת כתיבת הסופר וכגון שבלו האותיות מזקנה או נפלו עליהן כתמים או נטשטשו ברטיבות יש לעיין בכל מקרה האם נחשבים אותם פסולים כמצויים בו או לא. ומסתבר שספר תורה ישן שנמצאו בו שלוש אותיות שנפסלו מזקנה נדון כמצוי בו הכנימה ואסור בלא הגהה אפילו לאותה שבת ואין שם ספר תורה אחר. אבל מה שאינו קשור בזקנה וכגון שנמצאו שלוש אותיות נמחות בספר תורה חדש אינו כמצוי